

Spodbujanje otrokovega razvoja od 6. do 12. leta

✍ Melita Kordeš Demšar

“Otrokov um je v obdobju 6–12 kot plodna zemlja. Sejmo semena pravočasno.”
(Maria Montessori)

Otroci pri šestih letih z navdušenjem stopijo v šolo. Upravičeno pričakujejo, da jih čaka nekaj lepega, dobrega. Zaupajo nam, da smo jim pripravili najboljše, kar so veliki umi človeštva v preteklosti prepoznali kot najpomembnejše in najprimernejše, da ponudimo razvijajočemu se otroku v starosti od 6 do 12 let. Vsi se strinjamo, da so v tej starosti vedoželjni, da se radi učijo, zato je to primerno obdobje, da jim posredujemo znanje iz zakladnice, v katero so svoja odkritja in spoznanja zlagali rodovi pred nami.

Intelektualni razcvet

Kako vidimo obdobje od 6 do 12 let v pedagogiki montessori? “Postal je močno bitje, bitje, ki vstopa v nov svet, v svet abstraktnega. To je bogat svet /.../ Dosegel je novo stopnjo, začenja izražati svoja mnenja in presoje /.../ Vse, kar ga je do zdaj privlačilo senzorično, ga zdaj privlači z drugega zornega kota” (Montessori, 2004: 10).

Sposobnost abstrakcije

Za otroka v predšolskem obdobju so značilni ‘srkajoči um’ in občutljiva

obdobja, v obdobju med 6. in 12. letom so mu dane nove moči; intelektualne sposobnosti. Otrokov um se premakne od zaznavnega k abstraktnemu učenju. Zato Maria Montessori imenuje ta leta intelektualno obdobje. Otrok ima sedaj razvit del možganov za sklepanje, iskanje vzrokov in posledic. Ob tem pa ga zaznamuje naravna radovednost, ki jo je treba gojiti in vzgajati, predvsem

do milijon, saj si želi izzivov. V šoli montessori zato ne postavljamo meja določenemu sklopu, snovi, ki jo je treba predelati. Otrok velikokrat razišče več ali širše, kakor smo imeli v mislih, ko smo ga uvedli v neko področje. Ker v šoli montessori ni ocen, tudi ni logike: “Ker sem dobil 5, sem se naučil vsega, kar je potrebno.” Nasprotno, otrok dobi izkušnjo, da je znanja ve-

Foto: arhiv Montessori inštituta

pa z njegovo raziskovalno dejavnostjo potešiti, da ne zamre.

Otrok je sposoben velikih umskih naporov. Rad raziskuje zgodovinska obdobja, izbira dolge račune, števila

liko, da ga na tej poti čaka še mnogo zanimivega, kar bi rad raziskal.

V sobi je veliko raznolikih del: otroci so različnih starosti in se v danem trenutku ukvarjajo z raznovrstnimi iz-

zivi na številnih področjih, zato poleg svojega dela vedno znova vidijo tudi delo sošolcev. Otroci lahko opazi delo, ki ga je sam opravljal pred časom, ali pa delo, ki ga še čaka – tako nehoti in mimogrede obnovi vsebino ali pa se v tistem trenutku porodi želja po novem raziskovanju.

Sposobnost domišljije

Pri neverjetnih abstraktnih sposobnostih otroku pomaga domišljija, ki nadomesti roke, noge in oči, ko te fizično ne morejo več preseči razdalj. Domišljija postane glavno orodje, moč tega obdobja. Maria Montessori opisuje domišljijo kot veliko luč, ki razsvetljuje um, in je ne ločuje od uma (Montessori, 2003: 11). Zmožnost predstavljanja kot kreativne sposobnosti pomaga otroku poleteti v abstraktno. To je še posebej pomembno pri zgodovini in geografiji: kako bi si sicer predstavljali življenje prvih civilizacij ali sonce? Otrokova domišljija je odvisna od tega, kako je bil v preteklih letih sposoben ločevati fantazijo od dejstev. Domišljija ima svoje korenine v zaznavnih izkušnjah. Primer: otrok ima izkušnjo hladnega vremena, ker se je lahko tudi v mrazu igral na snegu. V zgodbi o nastanku vesolja pripovedujem: "Predstavljajte si kraj, kjer je bolj mrzlo kot zunaj na snegu ... Ko mislimo na mrzlo, mislimo na led. A led je vroč v primerjavi s tem, kako mrzlo je vesolje."

Nova področja uvedemo s pomočjo zgodb, v katerih otrok potrebuje domišljijo. Z zgodbo v otroku zanetimo iskrico zanimanja, potem pa otrok z veliko mero svobode sledi svoji poti raziskovanja. Otroku nato potrebuje sredstva za nadaljnje raziskave, saj ga ne moremo pustiti, da bi begal v svetu domišljije brez usmeritev. Zato so otroku v pomoč gradiva, s katerimi se uči (na primer predmeti arheoloških najdb za zgodovino; biologijo, fiziko, kemijo, geologijo podpremo s pomočjo eksperimentov). Na razpolago moramo imeti veliko enciklopedij, leksikonov in literature z različnih področij.

Učbenikov in delovnih zvezkov v šoli ni. Otroku omogočimo pridobi-

vanje znanja iz celotne zakladnice človeštva. Dr. Montessori pravi: "Zakaj ne bi otrokom ponudili veselja? /.../ Morda pa tudi to ne bo dovolj, da bi nahranili otroško radovednost" (Montessori, 2010: 5–6). Ker je starost od 6 do 12 let obdobje intelektualnega razcveta, ne izgubljam dragocenega časa in interesa otrok. "Znanje najbolje posredujemo, ko je vnema za učenje. Otrokov um je v tem obdobju kot plodna zemlja. Sejemo lahko torej semena vsega. Koliko? Čimveč! /.../ če ga pa v tem času zanemarimo, se um poleni in upre znanju. Semena moramo sejati pravočasno," pravi Maria Montessori (2010: 3), kajti prihaja obdobje od 12. do 18. leta, ko bo interes otrok drugačen.

Življenje z vrstniki

V predšolskih oddelkih montessori bodo otroci pogosto izbrali, da bodo delali sami, v osnovnošolskih oddelkih pa je to redkost. Kadar učitelj predstavlja nov koncept v prvih dveh triadah, ponavlja povabi skupino 4–6 otrok, ki so z določenim razumevanjem in interesi na isti ravni, pripravljeni, da dobijo nov izziv.

V otroku se v tem času pojavi eksperimentiranost oz. zanimanje za družbo ter s tem težnja, da bi postal član skupnosti. Zanj ni le prijetno, da se družijo z vrstniki, ampak je to njegova temeljna potreba. Če otrok pri svojem izobraževalnem delu ne dobi možnosti druženja in sodelovanja z vrstniki, potem se bo upiral, kar vodi v razvoj negativnih vzorcev vedenja. Otroci se povežejo v spontane vrstniške skupine, znotraj katerih upoštevajo pravila, določena s strani vodij, ki jih sami izberejo, le-ta pa so pomembnejša od mnenja odraslih.

V tem obdobju imajo pogosto svoj skrivni jezik, kar je včasih boleče za tiste, ki so izključeni. Zato imamo odraščanje v tem primeru pomembno nalogo: da se o tem odkrito pogovorimo. Pravilo je: ne izključujemo.

V šoli montessori je vrstniška skupnost cenjena in spoštovana, saj je pomembna sestavina, v kateri se oblikuje mlada osebnost. V tej skupnosti so

Foto: arhiv Montessori inštituta

otroci raznolikih starosti, zato je pestrost doživljanja, razumevanja, znanja in izkušenj velika. Otroci sami vodijo srečanja skupnosti (običajno enkrat tedensko), kjer spregovorijo o temah, o za njih pomembnih področjih ali o težavah, kot na primer: "Zelo me moti, ker so vse radirke popisane in pretrgane. Predlagam, da ..." Nato sledijo še predlogi ostalih in na koncu se dogovorijo za najbolj sprejemljivo rešitev. Učitelj prepusti odločanje otrokom, četudi tu in tam v svojem navdušenju sklenejo kaj, kar ne bo delovalo. In tako na naslednjem srečanju ugotovijo, da dogovor ni bil primeren, da je potrebno najti novega.

Skupnost ustvarja tudi to, da otroci nimajo svojih peresnic, delovnih zvezkov ... Vsi uporabljamo to, kar je v šoli, in se učimo za to skrbeti. Vsak je odgovoren za določen del okolja ali dogodke: vodenje srečanj skupnosti, pometanje učilnice, zalivanje rož, skrb za mize, čiščenje umivalnikov, stranišča ... za vsakega nekaj in vsi so enkrat na vrsti za vsako stvar.

Moralna občutljivost v obdobju od 6. do 12. leta starosti

Otrok je v starosti od 6 do 12 let v občutljivem obdobju za moralno presojanje: svoje novopridobljene intelektualne moči bi rad uporabil za to, da bi naredil svoje zaključke o tem, kaj je prav in kaj narobe. Gre za proces raziskovanja in posledica iskanja teh informacij je pojav, ki mu odrasli rečemo 'tožarjenje'. Otrokov interes je ločiti med dobrim in slabim. Od odraslih pričakuje razjasnitev: "Je slabo, če potisneš sošolca? Ali naj to sprejem? Zakaj?" Ali obratno: "Je to dobro storiti? Ali naj tudi jaz poskusim? Zakaj?"

Tožarjenje je iskanje moralnega

s strani avtoritete. Otrok ima na področju moralnega sedaj potrebo po svoji lastni notranji luči" (Montessori, 2010: 11).

Vloga učitelja

Vloga učitelja je v prvih dveh triadah večplastna. Ob tem, da je še vedno tisti, ki pripravi dovolj izzivov v okolju, da je dober opazovalec in zapisovalec dogajanja v razredu, je tudi neke vrste menedžer razreda. Njegova naloga ni frontalno podajanje snovi, ampak spremljanje napredka posameznih otrok oz. skupin na določenih področjih. Razred montessori namreč spominja na laboratorij ali knjižnico, kjer vsako jutro, potem ko si otrok naredi delovni načrt, začne z delom tam, kjer je ostal dan prej. Vsak otrok sledi temu načrtu v svojem ritmu. Učiteljeva vloga je, da za vsakega otroka ve, kje je z usvajanjem znanja pri posameznih predmetih, ter da pozna otrokov osebnostni razvoj, vključno z delovnimi navadami.

Nadaljnje vloge učitelja so različne: je tisti, ki predstavlja nove izzive, spoštljiv mentor, razgledan usmerjevalec, včasih pa tudi supervizor, saj so vrata v šolah montessori odprta, kar omogoča

Učitelj mora pokazati, da je pravičen; če te lastnosti nima, lahko izgubi vez z otrokom. Otroci so v tem obdobju nagnjeni k oboževanju herojev: zelo občudujejo velike osebnosti, ki so šle do skrajnih meja človeških sposobnosti. Otroci občudujejo učitelja, ki jim je pomagal zgraditi zavest, kdo so, česa so sposobni. Učitelji, ki jih imamo radi, so tisti, ki so nas potisnili čez to, za kar smo menili, da so naše sposobnosti, ki so nam odprli vrata v svet zunaj poznanega.

"Učitelj mora biti dostojanstven kakor tudi privlačen. Mora biti superioren in ne samo prijatelj. Učitelj in otrok nikakor nista enaka. V razredu je dovolj otrok, tako da ni potrebno, da bi moral biti učitelj otrok z otroki. Ne potrebujejo še enega otroka. Potrebujejo dostojanstveno, zrelo osebo. Otroci morajo občudovati učitelja zaradi njegove pomembnosti. Če nimajo avtoritete, nimajo smernic. Otroci pa potrebujejo to podporo" (Montessori, 2009: 17).

V predšolskem obdobju otroci svet odkrivajo s pomočjo čutil, zato kažejo velik interes za razvoj na telesnem, motoričnem in jezikovnem področju (s tem se tudi pripravljajo na naslednje obdobje), med 6. in 12. letom pa otroci kažejo potrebo predvsem po razvoju na intelektualnem in socialnem področju.

V obdobju med 12. in 18. letom spet doživijo intenziven telesni razvoj, pa tudi duhovni, ko iščejo smisel življenja, prav tako pa se razvija čustveno področje, na katerem spoznavajo razsežnosti čustev. V obdobju med 18. in 24. letom, ki je zadnja raven razvoja po Marii Montessori, pa ponovno bolj razvijajo intelektualni del v povezavi s socialno občutljivostjo in emocionalno stabilnostjo. ■

Foto: arhiv Montessori Instituta

kompassa. Naša naloga je, da smo otroku na voljo za razjasnitev, če to potrebuje: "Nič ni težjega kakor učiti moralnih vrlin otroka te starosti /.../ Narava je pravzaprav logično osnovana tako, da v otroku ne vzbuja le lakote in želje po znanju in razumevanju, ampak tudi zahtevo po duševni samostojnosti, željo po razlikovanju med dobrim in zlim s svojimi lastnimi močmi in zavračanje mej, postavljenih

svobodno kroženje med otroki in je velikega pomena za razvoj kulture. Učitelj mora poznati cilje – kdaj je treba določena znanja usvojiti – in raznolike poti do teh ciljev. Pogosto pa ravno toliko časa nameni reševanju nesoglasij, težavam v prijateljstvu ali pa ima vlogo mediatorja v konfliktih.

Učitelj je tiha avtoriteta, ki jo otroci spoštujejo. Najbolj cenjena lastnost učitelja v tem obdobju je pravičnost.

Literatura

Montessori, Maria (2004): *From childhood to adolescence*. Oxford: Clio press.

Montessori, Maria (2009): *The child, society and the world. Unpublished speeches and writings*.

Montessori, Maria (2010): *To Educate the Human Potential*. Oxford: Clio press.

Amsterdam: AMI Montessori-Pierson Publishing Company.

Polk Lillard, Paula (1996): *Montessori today*. New York: Schocken books.